Název specializované mapy s odborným obsahem:

Výskyt vrtule velkohlavé (*Ceratitis capitata*) v České republice

Autor / autoři: **Kamil Holý [1], Jana Ouředníčková[2], Michal Skalský[2]**

Název organizace:

[1]Výzkumný ústav rostlinné výroby, v.v.i.

[2]VÝZKUMNÝ A ŠLECHTITELSKÝ ÚSTAV OVOCNÁŘSKÝ HOLOVOUSY s.r.o.

Místo vydání: **Praha, Ruzyně**

Rok vydání: **2022**

Popis novosti mapy

Vrtule velkohlavá (*Ceratitis capitata*) je opakovaně zavlékána do České republiky spolu s dovozem ovoce a dalších plodin z jižní Evropy a severní Afriky, méně častým zdrojem jsou i zemědělské produkty z dalších subtropických oblastí. Mapa shrnuje publikované i dosud nepublikované informace o výskytu vrtule velkohlavé na našem území.

První údaje o výskytu na našem území pocházejí z 30. let minulého století, ale bez uvedení lokality, hostitele a intenzity škod. Potvrzené údaje o škodlivém výskytu pocházejí z Brna z roku 1966 a z Prahy-Zbraslavi z roku 2019. Nepotvrzený údaj pochází ze sadu na jižní Moravě, kde na přelomu září/října 2011 byly pozorovány příznaky poškození jablek podobné vrtuli, ale již bez larev uvnitř plodů. V následujícím roce v sadu nebyly podobné příznaky poškození již zjištěny.

V letech 2020–2022 byli dospělci vrtule velkohlavé opakovaně odchyceni do feromonových lapáků od firmy Csalomon v okolí velkotržnice v Praze-Lipencích. Samci vrtule byli zachyceni v období 27.7. –31.8.2020 (celkem 8 samců), 10.8. –7.9.2021 (4 samci) a 28.6. – 4.7.2022 (1 samec). Ani v jednom roce nebyl hlášen výskyt poškození ovoce v blízkém okolí. V roce 2020 byly nalezeny larvy vrtule velkohlavé v prodávaných pomerančích v supermarketu v Kladně.

Informace o rozsahu využití mapy

Zmapování výskytu teplomilné vrtule velkohlavé na našem území potvrzuje publikované údaje z dalších zemí severně od Alp, že vrtule v chladnějších oblastech nedokáže přezimovat a zdrojem jsou dovezené plody ovoce a dalších plodin s vývojovými stádii tohoto polyfágního druhu. Všechny lokality, kde byly zaznamenány škody, jsou poblíž skladů, kam se dováží části hostitelských rostlin.

Vrtule velkohlavá se prostřednictvím maloobchodu může dovézt do všech částí České republiky, ale objemy jsou zpravidla natolik nízké, že se do podzimního ochlazení nestihne namnožit do takové početnosti, aby způsobila lokálně významné škody (viz záchyty v Kladně a Osvračíně). Rizikové jsou pouze velkoobjemové sklady, kde dochází k třídění napadeného ovoce a vývojová stádia vrtule velkohlavé zde mohou dokončit vývoj do dospělce, který se rozšíří do blízkého okolí (např. velkotržnice Praha-Lipence byla nejspíše zdrojem vrtule v blízké Praze-Zbraslavi).

Riziko škod je vyšší především u ovocnářů, kteří dovážejí/skladují ovoce z oblastí s trvalým výskytem vrtule velkohlavé, nebo sousedí s velkoskladem ovoce nebo jiným dovozcem/prodejcem, který představuje potenciální zdroj napadení. Monitoring dospělců pomocí feromonových lapáků v těchto rizikových lokalitách by měl být součástí preventivních opatření.

Specializovaná mapa (Nmap) „Výskyt vrtule velkohlavé (*Ceratitis capitata*) v České republice“ je zdarma k dispozici všem zájemcům na webové stránce www.vurv.cz.

Informace o přínosech mapy pro uživatele

Mapa shrnuje publikované i nepublikované údaje o výskytu invazní vrtule velkohlavé, která je k nám periodicky zavlékána spolu se zemědělskými produkty. Při dovozu vysokého počtu vývojových stádií se může z místa dovozu rozšířit do okolí a způsobit poškození hostitelských rostlin.

S ohledem na nízké množství zachycených jedinců i potvrzených případů poškození pěstovaných plodin je vrtule velkohlavá v ČR stále minoritním škůdcem, nepředstavujícím významné riziko pro pěstitele. Přes zvětšující se objem dovozu, zrychlení transportu i zvyšování teplotní sumy za vegetační období, která umožní vrtuli velkohlavé dokončit více generací, nepředpokládáme významný nárůst škod a vrtule velkohlavá zůstane i nadále příležitostným škůdcem.

Seznam odborných podkladů, které předcházely vypracování mapy:

K tvorbě mapy byla využita data získaná monitoringem vrtule velkohlavé autory mapy v letech 2019–2022 a z publikací:

Baudyš E. 1952: Choroby a škodcovia ovocných plodín. Bratislava: Oráč. 475 s.

Máca J. 2014: Faunistické zajímavosti z obrazovky počítače. Živa 5: CXIX–CXX.

Ouředníčková J., Holý K., Skalský M. 2020: Poškození jablek vrtulí velkohlavou (*Ceratitis capitata*) v České republice. Zahradnictví 19(4): 16–18.

Tichá H. 1967: Problém vrtule ovocné (*Ceratitis capitata* Wied.). Ochrana rostlin 40: 307–308.

Dedikace:

Specializovaná mapa s odborným obsahem byla vypracována v rámci výzkumného projektu QK22020019 a MZe-RO0418.

Jména oponentů (kteří zpracovali posudky) **a názvy jejich organizací**.

Mgr. Petr Heřman

270 23, Křivoklát 190

Mapa potvrzených výskytů vrtule velkohlavé v ČR

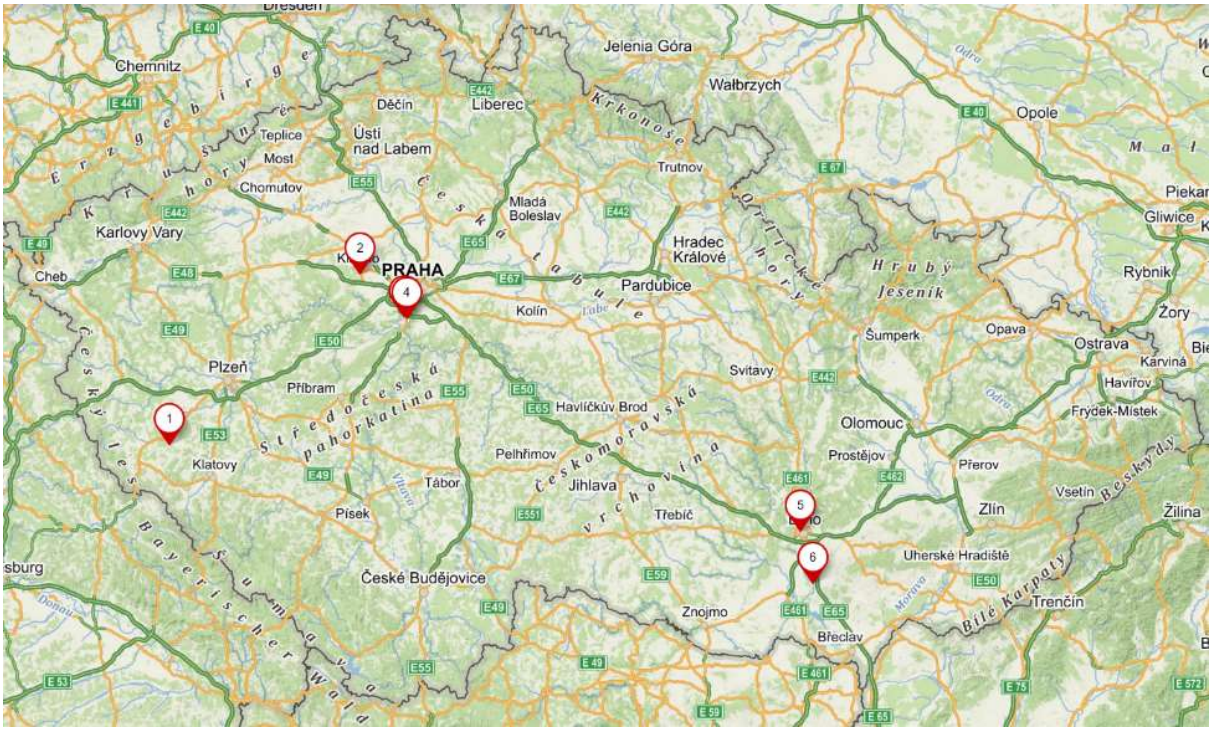

Legenda

1. Osvračín
2. Kladno
3. Praha-Lipence
4. Praha-Zbraslav
5. Brno
6. Velké Němčice

Podkladová mapa www.mapy.cz

Ústřední kontrolní
a zkušební ústav zemědělský
Držitel certifikátu ISO 9001

Hroznová 2
603 00 Brno

www.ukzuz.cz
ID DS: ugbaiq7

IČO: 00020338
DIČ: CZ00020338

v y d á v á

O S V Ě D Č E N Í

UKZUZ 244145/2022

o uznání specializované mapy s odborným obsahem v souladu s podmínkami Metodiky hodnocení výzkumných organizací a programů účelové podpory výzkumu, vývoje a inovací, schválené usnesením vlády dne 8. února 2017, číslo 107 a její samostatné přílohy č. 4 schválené usnesením vlády dne 29. listopadu 2017 č. 837.

Název specializované mapy s odborným obsahem:
Výskyt vrtule velkohlavé (Ceratitis capitata) v České republice

Autor/autoři: **Kamil Holý, Jana Ouředníčková, Michal Skalský**

Název organizace/cí:
Výzkumný ústav rostlinné výroby, v.v.i.;
VÝZKUMNÝ A ŠLECHTITELSKÝ ÚSTAV OVOCNÁŘSKÝ HOLOVOUSY s.r.o.

Místo vydání: **Praha 6 - Ruzyně**
Rok vydání: **2022**

Specializovaná mapa s odborným obsahem byla vypracována v rámci výzkumného projektu QK22020019 a MZe-RO0418.

Brno 29. 12. 2022

Ing. Daniel Jurečka
ředitel ústavu
……..……..
Podpis/elektronický podpis
zástupce odborného útvaru státní správy

Souhlas ředitele Odboru precizního zemědělství, výzkumu a vzdělávání MZe ČR:

V …… dne ……..

Ing. Alžběta Randusová
Digitální podpis: 30.12.2022 15:09
…..…….
Podpis/elektronický podpis
ředitele/ředitelky
Odboru precizního zemědělství,
výzkumu a vzdělávání